

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ДЕРЖАВНА ІНЖЕНЕРНА АКАДЕМІЯ

УДК 657.6

Лукашенко Олександра Володимирівна

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА АНАЛІЗ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ВАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»**

Спеціальність 8.03050901 – Облік та аудит

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття наукового ступеня магістр

Запоріжжя, 2016

Магістерською роботою є печатний текст

Робота виконана на кафедрі обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Запорізької державної інженерної академії Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доцент, кандидат економічних наук

Гамова Оксана Вікторівна

Запорізька державна інженерна академія

Доцент кафедри обліку і аудиту

Рецензенти:

**Директор АФ «Укстандарт-аудит»
Лазаренко Світлана**

Захист відбудеться «15» січня 2016 року о 9-ій годині за участі державної екзаменаційної комісії Запорізької державної інженерної академії за адресою: 69000, м. Запоріжжя, пр. Леніна 226 , Л- корпус, аудиторія № л 404.

Вчений секретар,

Доцент, кандидат економічних наук

О.В. Гамова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стратегія соціально-економічного розвитку України спрямована на економічне зростання та європейську інтеграцію. Складність, багатоваріантність і динаміка розвитку економіки України та прискорення темпів впровадження економічних реформ передбачають формування нових підходів до прийняття управлінських рішень, оскільки сучасні економічні умови вимагають розширення інформаційної бази для успішного управління діяльністю підприємства у конкурентному просторі ринкових відносин.

Недостатня конкурентоспроможність промисловості у сучасних умовах господарювання обумовлена низкою причин: відсутністю нормативної урядової підтримки, застарілими технологіями виробництва та неефективним управлінням промисловим потенціалом і виробничими запасами, зокрема як найрентабельнішим ресурсом підприємства. Поряд з тим, система управління підприємствами може ефективно функціонувати за наявності відповідного інформаційного забезпечення щодо своєчасного і кваліфікованого дослідження, діагностики та оцінки стану й ефективності використання їх виробничих запасів.

Добре побудований, належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна проінформованість про їх наявність та рух мають суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства. Тому сьогодні об'єктивно виникли умови для перегляду існуючої практики обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів. Вся система досліджень по даному об'єкту обліку розглянута під кутом зору вимог ринкових відносин.

У науковій літературі, фахових виданнях з обліку запасів можна зустріти багато різних понять, пов'язаних з запасами, проте, слід враховувати, що кожна з них має самостійне значення та власне тлумачення. Поява у науковій термінології тих чи інших понять носить об'єктивний

характер, в основі якого лежить узагальнення багаторічної практики. Виробничі запаси – це важлива економічна та облікова категорія, невід’ємна умова функціонування будь-якого підприємства. Вони завжди були об’єктами дослідження багатьох вчених, таких як П.С. Безруких, С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко, М.С. Пушкар, Н.М. Ткаченко, І.А. Бланк, І.Б. Швець, І.А. Бондарєва, Р.З. Чейз, Н.Дж. Еквілайн, Р.Ф. Якобс та ін.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних засад обліку та оцінки виробничих запасів підприємства зробили вітчизняні вчені: В. І. Бачинський, В. Д. Базилевич, М. І. Бондарь, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, О. М. Галенко, Т. В. Гладких, С. Ф. Головацька, М. І. Должанський, В. П. Завгородній, С. Я. Зубілевич, Т. Г. Камінська, Я. Д. Крупка, П. О. Куцик, О. П. Кундря-Висоцька, М. В. Корягін, Н. В. Ізмайлова, В. Г. Ловінська, В. Г. Лінник, С. О. Левицька, Є. В. Мних, П. П. Микитюк, О. В. Мицак, Л. Г. Медвідь, Г. В. Нашкерська, В. О. Озеран, Й. М. Петрович, К. І. Редченко, І. Б. Садовська, В. В. Сопко, Н. В. Чабанова, В. Є. Швець, С. І. Шкарабан, І. Й. Яремко та інші. Проблема методики обліку виробничих запасів приділяли увагу зарубіжні вчені: М. Джиллінгем, М. Ліндерс, А. Н. Стерлігова, Дж. Р. Сток, Д. Уотерс, Дж. Шрайбфедер та ін.

Проте низка організаційно-методичних проблемних аспектів обліку та аналізу виробничих запасів підприємств у сучасних трансформаційних умовах економіки потребують комплексного вдосконалення, що обумовило вибір теми дослідження, його актуальність, мету, завдання та основні напрями.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами і темами.

Робота виконана відповідно до плану науково-дослідницьких робіт Запорізької державної інженерної академії до науково-дослідної теми кафедри обліку та аудиту «Наукові засади інноваційного розвитку суб’єктів підприємництва, їх оподаткування, облік та аудит в умовах євроінтеграції». Зокрема автором запропоновано вдосконалення обліку виробничих запасів та аналізу ефективності їх використання на підприємстві.

Мета та завдання роботи. Метою магістерської роботи є розробка пропозицій щодо удосконалення обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів.

Реалізація мети роботи зумовила необхідність виявлення і розв'язання наступного комплексу завдань:

- узагальнити теоретико-методологічні засади особливостей обліку виробничих запасів та здійснити аналіз ефективності їх використання;
- дослідити особливості обліку виробничих запасів та аналіз ефективності їх використання на ВАТ «Запоріжсталь»;
- провести фінансовий аналіз ВАТ «Запоріжсталь»;
- провести аналіз ефективності використання виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь»;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення обліку та аналізу ефективності використання на ВАТ «Запоріжсталь»;

Об'єктом дослідження є процес обліку виробничих запасів та ефективності їх використання на ВАТ «Запоріжсталь».

Предмет дослідження є теоретико-методичні підходи щодо особливостей обліку виробничих запасів та аналізу ефективності їх використання.

Методи дослідження. Магістерська робота проведена на основі діалектичного підходу до вивчення теоретичних аспектів особливостей обліку виробничих запасів та аналізу ефективності їх використання. Окрім того, у процесі дослідження використано абстрактно-логічний метод: метод порівняння, метод групування, абсолютних, середніх відносних величин, балансовий метод: метод деталізації, графічний метод.

Інформаційною базою магістерської роботи стали законодавчі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, періодична література, а також дані бухгалтерського обліку і звітності ВАТ «Запоріжсталь».

Наукова новизна полягає у запропонованні удосконалення обліку виробничих запасів та аналізу ефективності їх використання, а саме удосконалено форми первинних документів щодо оформлення руху виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь». У ході аналізу ефективності використання виробничих запасів, запропоновано розробити систему управління, яка необхідна для економії витрат на виробництво продукції.

Практичне значення отриманих результатів полягає у вирішенні актуальних проблем, пов'язаних з удосконаленням обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів.

Обсяг та структура магістерської роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст магістерської роботи виконаний на 200 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 25 рисунки та 35 таблиць. Робота містить 6 додатків. Список використаних джерел складається із 59 найменувань.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження. Найважливіші положення та висновки магістерської роботи доповідалися на XXXII Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток» (м. Чернівці, 18-19 січня 2016 року).

Публікації. За результатами дослідження подана до друку у збірник «Наукові праці Полтавської державної аграрної академії» наукова стаття на тему «Облік та аналіз ефективного використання виробничих запасів на металургійному підприємстві ВАТ «Запоріжсталь»

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми магістерської роботи, сформульовано предмет та об'єкт дослідження, його мету і завдання, методи дослідження, викладено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, апробацію одержаних результатів.

В першому розділі «Теоретико-методологічні засади особливостей обліку виробничих запасів та аналіз їх використання» розглянуто характеристику та класифікацію виробничих запасів, їх оцінку, порядок визначення первісної вартості, облік надходження та вибуття виробничих запасів на підприємствах, досліджено методику ефективності використання виробничих запасів.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції з виробничими запасами та розкриття її у фінансовій звітності визначає П(С)БО 9 «Запаси».

У науковій літературі, фахових виданнях з обліку виробничих запасів можна зустріти багато різних понять, пов'язаних з запасами, проте, слід враховувати, що кожна з них має самостійне значення та власне тлумачення. Визначення терміну «виробничі запаси» у наукових та методичних працях вчених наведені у таблиці 1

№ з/	Джерело	Визначення
1	2	3
1	Мишин Ю. А. [36, с. 56]	Виробничі запаси – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну (операційна) діяльність і повністю споживаються протягом одного виробничо-комерційного циклу
2	Бутинець Ф. Ф. [14, с. 359]	Виробничі запаси – активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством
3	Ткаченко Н. М. [24, с. 233]	Виробничі запаси – це придбані або самостійно виготовлені запаси, які підлягають подальшій переробці на підприємстві або утримуються для іншого споживання в ході нормального операційного циклу

Продовження таблиці 1

1	2	3
4	Загородній А. Г. [67, с. 167]	До виробничих запасів належать матеріали, паливо, запасні частини, насіння та корми, а також малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП). Без забезпечення підприємств необхідними матеріальними цінностями виробничий процес неможливий
5	Нашкерська Г. В. [40, с. 196]	Виробничі запаси – оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року. Запаси становлять основу виготовленої продукції (сировина основні матеріали), сприяють процесу її виготовлення або поліпшення властивості готової продукції
6	Должанський М. І. [21, с. 98]	До виробничих запасів належать матеріали, паливо, запасні частини, насіння та корми, а також малоцінні та швидкозношувані предмети
7	Петрович Й. М. [22 с. 136]	Виробничі запаси – матеріальні ресурси, які вже поступили на підприємство, але ще не піддалися обробці або використанню: сировина, основні і допоміжні матеріали, покупні напівфабрикати, комплектуючі вироби, паливо, тара, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо, які призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва і адміністративних потреб
8	Пушкар М. С. [47, с. 74]	Під виробничими запасами розуміє запаси засобів виробництва, які знаходяться в складах суб'єкта господарювання і необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу, причому це лише ті предмети праці, які ще не задіяні у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму
9	Покропивний С.Ф. [43, с. 127].	Виробничі запаси – це предмети праці, які підготовлені для запуску у виробничий процес
10	Голов С.Ф. [47, с.74]	Виробничі запаси – це запаси засобів виробництва, які знаходяться на складах суб'єктів господарювання та потрібні для забезпечення безперервного виробничого процесу, це лише ті предмети праці, які ще не приймають участь у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму
11	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9	Запаси – активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також

Для правильного обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація. Виробничі запаси можна класифікувати за наступними ознаками, наведеними в таблиці 1

Таблиця 2 – Класифікація основних видів запасів.

№ з/п	Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
1	2	3	4
1	За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
		Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні
2	За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
		У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
		В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу, і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
3	За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства
		Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
4	За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
		Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
5	Відносно до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі
		Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству, і знаходяться у нього через певні обставини
6	За ступенем ліквідності	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
		Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
7	За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на даному підприємстві
		Вторинні	Матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві (відходи виробництва та споживання продукції)
8	За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
		Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
9	За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
		У сфері обігу	Запаси, що знаходяться у сфері обігу (готова продукція, товари)
		У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві
10	За структурою і складом	Запаси виробничі (предмети та засоби праці)	Запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів власного виробництва, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, запчастин, тари і тарних матеріалів, МШП
		Запаси незавершеного виробництва (предмети праці)	Частина продукції, що не пройшла всіх стадій обробки та не прийнята відділом технічного контролю (ВТК)
		Запаси готової продукції (продукти праці)	Продукція, закінчена виробництвом, що прийнята ВТК і знаходиться на складі
		Запаси товарні (продукти праці)	Товари, що знаходяться у сфері обігу, а також продукція, що знаходиться в дорозі

Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Виробничі запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси.

Облік запасів ведеться на рахунках другого класу Плану рахунків Згідно з «Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженою наказом Міністерством Фінансів України №291 від 30 листопада 1999р. (далі по тексту Інструкція № 291) для відображення запасів передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси», який містить 9 субрахунків, представених на рисунку 1

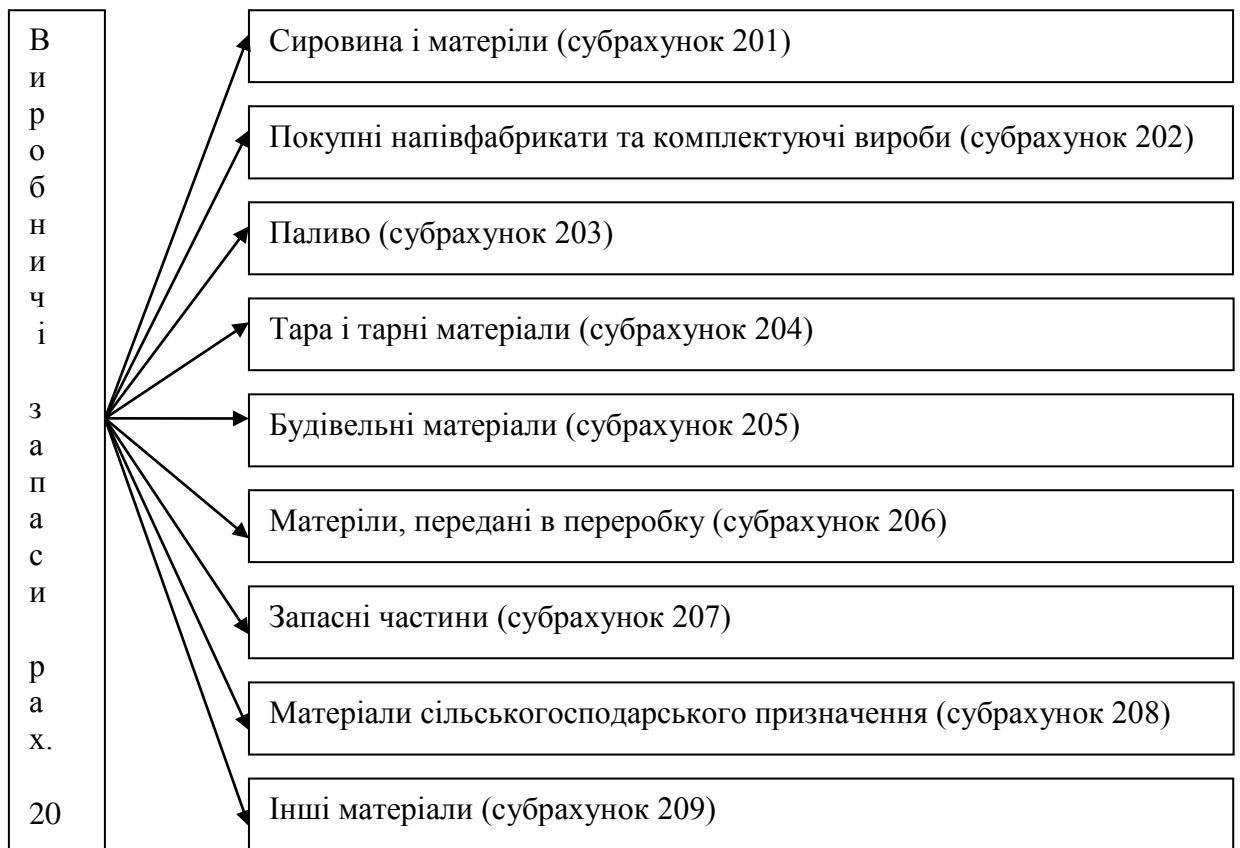

Рисунок 1 – Структура виробничих запасів згідно діючого Плану рахунків.

Облік виробничих запасів на підприємстві – досить трудомісткий процес, так як він пов'язаний з оформленням великої кількості первинних документів, веденням обліку у кількісному і грошовому вираженні не тільки в бухгалтерії, але і в місцях зберігання запасів (на складах, у комірках і т.д.). Операції по руху виробничих запасів на підприємстві (надходження, переміщення, відпуск) повинні бути оформлені первинними документами, наведеними в таблиці 3

Таблиця 3 - Форми первинних документів з обліку виробничих запасів

Форма документу і його назва	Призначення
1	2
М-1 «Журнал обліку вантажів, що надійшли»	Застосовується для реєстрації транспортних документів, пов'язаних з отриманням вантажів та їх оприбуткуванням на склад підприємства.
М-2 «Доручення»	Застосовується для одержання ТМЦ від постачальника довіреному працівнику підприємства
М-3 «Журнал реєстрації довіреностей»	Застосовується для реєстрації виданих довіреностей.

1	2
М-4 «Прибутковий ордер»	Використовується на складі для кількісно-сумарного обліку матеріалів, заповнюється в день надходження запасів при відсутності розбіжностей з даними в документах постачальників або оприбуткуванні запасів, отриманих з переробки.
М-7 «Акт про приймання матеріалів»	Застосовується при прийманні запасів у разі наявності розбіжностей у кількості або якості з даними супровідних документів постачальника чи при надходженні запасів без платіжних документів
М-8 та М-9 «Лімітно-забірна картка» М-28 та М-28а «Лімітно-забірна картка № ___»	Використовуються для оформлення систематичного відпуску виробничих запасів при виготовленні продукції і для поточного контролю за використанням встановлених лімітів.
М-10 «Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів»	Використовується для обліку відпуску матеріалів понад встановленого ліміту чи при заміні матеріалів. Акт вимога виписується на один вид матеріалів та його багаторазовий відпуск у межах ліміту.
М-11 «Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів»	Використовується для одноразового відпуску запасів в середині підприємства.
М-12 «Картка складського обліку матеріалів»	Використовується для обліку виробничих запасів на складі.
М-13 «Реєстр прийому-здачі документів»	Застосовується для реєстрації прибутково-видаткових документів, які здаються до бухгалтерії.
М-14 «Відомість обліку залишків матеріалів на складі»	Використовується для взаємозв'язку складського і бухгалтерського обліку запасів при оперативно-бухгалтерському методі.
М-15 «Акт про приймання обладнання»	Призначений для оформлення обладнання, яке надійшло на склад для установки.
М-15а « Акт приймання-передачі обладнання в монтаж»	Застосовується для передачі обладнання в монтаж.
М-16 «Матеріальний ярлик»	Використовується для характеристики запасів, які знаходяться в містах зберігання, по кожному номенклатурному номеру
М-17 «Акт про виявлення дефектів обладнання»	Застосовується для відображення недоліків обладнання, виявлених в процесі його перевірки, монтажу чи випробування.
М-18 «Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу»	Складається комірником при виявленні відхилень фактичного залишку виробничих запасів від встановлених норм.

Продовження таблиці 3

1	2
М-19 «Матеріальний звіт»	Використовується для відображення руху запасів на складі за певний період. Складається комірником і здається в бухгалтерію.
М-21 «Інвентаризаційний опис»	Складається при знятті фактичних залишків запасів по кожному місцю зберігання і по кожній матеріально відповідальній особі.
М-23 «Акт про витрачання давальницьких матеріалів»	Застосовується для оформлення витрачання запасів, які належать замовнику, але використовуються будівельною або монтажною організацією для роботи.
М-26 «Картка обліку обладнання для установки»	Картка складається у відділі обладнання чи бухгалтерії підприємства, яке будується (чи у відділі кап будівництва діючого підприємства).

Згідно з Інструкцією № 291 в бухгалтерському обліку рахунок 20 «Виробничі запаси» призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини та матеріалів

По дебету рахунка 20 «Виробничі запаси» та його субрахунків відображають надходження відповідних запасів на підприємство та збільшення їх вартості в результаті дооцінки, по кредиту - витрати на виробництво відпуск в переробку, на сторону, а також зменшення вартості запасів внаслідок уцінки.

Таблиця 4 - Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку операцій по надходженню запасів

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Придбано запаси з наступною оплатою: - отримано від постачальників – платників ПДВ (за вартістю без ПДВ)	20«Виробничі запаси»	63«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	- на суму податкового кредиту з ПДВ	641 «Розрахунки за податками»	63«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»

1	2	3	4
2.	Придбано запаси у випадку здійснення попередньої оплати:	371«Розрахунки за виданими авансами»	31«Рахунки в банках»
	- на суму податкового кредиту з ПДВ	64«Розрахунки за податками й платежами»	644«Податковий кредит»
	- отримано виробничі запаси від постачальників платників ПДВ за вартістю без ПДВ	20«Виробничі запаси»	63«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	- визнано зобов'язання перед постачальником на суму раніше відображеного податкового кредиту з ПДВ	644«Податковий кредит»	63«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
	Проведено закриття рахунків обліку розрахунків з постачальниками за сплаченими та отриманими запасами	63«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	371«Розрахунки за виданими авансами»
3.	Придбано та оприбутковано запаси через підзвітних осіб за вартістю без ПДВ	20«Виробничі запаси»	372«Розрахунки з підзвітними особами»
	Визначено суму податкового кредиту з ПДВ	641«Розрахунки за податками»	372«Розрахунки з підзвітними особами»

Виробничі запаси підприємств в Балансі (Звіті про фінансовий стан) відображаються у другому розділі активу “Оборотні активи” в однойменному рядку “Запаси”.

У систему показників ефективності використання виробничих запасів входять узагальнюючі показники і приватні показники матеріаломісткості.

До узагальнюючих показників відносяться:

- Матеріаловіддача;
- Матеріаломісткість;
- Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції;
- Коефіцієнт використання матеріально-виробничих запасів;

1.Матеріаловіддача характеризує вихід продукції на одну гривню матеріальних витрат, тобто скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих ресурсів.

Матеріаловіддача розраховується:

$$Mo = \frac{N}{MO3}, \quad (1)$$

де N - виручка від продажів;

MO3 - середньорічна вартість матеріальних витрат.

2. Матеріаломісткість - показник, зворотний матеріаловіддача, який характеризує величину матеріальних витрат, що припадають на одну гривню виробленої продукції:

$$Me = \frac{MO3}{N} \quad (2)$$

3. Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції показує наскільки матеріальне виробництво:

$$D_{mm} = \frac{MO3}{C}, \quad (3)$$

де C – собівартість продукції

4. Коефіцієнт використання матеріальних витрат являє собою відношення суми фактичних матеріальних витрат, в сумі матеріальних витрат, розрахованих за плановими калькуляціями і фактичного випуску продукції. Іншими словами це показник дотримання норм витрат матеріалів:

$$K_v = \frac{M1}{M1'}, \quad (4)$$

де M1 – фактичні матеріальні витрати;

M1' – фактичний випуск продукції.

Також при оцінці та аналізі ефективності використання можуть бути розраховані такі показники як:

– Коефіцієнт оборотності матеріальних витрат:

$$КомЗЕТ = \frac{\text{Виручка}}{\text{середньорічна вартість матеріальних витрат}} \quad (5)$$

– Період обороту показує, що показує за скільки днів здійснюють один оборот кошти, інвестовані в матеріальні запаси.

$$\begin{aligned} \text{Період обороту матеріальних витрат} &= \\ &= 360 \times \frac{\text{Середньорічна вартість матеріальних витрат}}{\text{виручка від продажів}} \end{aligned} \quad (6)$$

В другому розділі «Особливості обліку та аналіз ефективності використання виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь» наведена загальна характеристика та історія створення ВАТ «Запоріжсталь», визначені особливості обліку та проведено аналіз фінансового стану підприємства.

ВАТ «Запоріжсталь» — це індустріальний гігант, продукція якого представлена у більше ніж 100 країнах світу. Комбінат займає одне із провідних місць у металургійній галузі України. Він є єдиним на Україні підприємством по виробництву тонколистового прокату з нержавіючих та легованих сталей, гнутих профілів, консервної жерсті, тонколистового прокату з полімерним покриттям – металопласту.

Комбінат «Запоріжсталь» виробляє сталевий гарячекатаний рулон і лист, холоднокатаний лист і рулон з вуглецевих, низьколегованих сталей, гнутий профіль, а також сталеву стрічку й чорну жерсть. Висока якість продукції підприємства підтверджується попитом на неї на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Бухгалтерський облік на ВАТ «Запоріжсталь» ведеться бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером на підставі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та відповідно до облікової політики підприємства.

Облік виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь» становить дуже трудомісткий процес, це пояснюється не лише наявністю великої кількості і різноманітністю запасів, а й з оформленням великої кількості первинних документів на різних стадіях руху запасів.

У таблиці 5 показано документи, та їх реквізити, які відображають надходження виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь»

Таблиця 5 – Основні реквізити та документи, що характеризують надходження виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь»

Операції з надходження виробничих запасів	Назва документа	Основні реквізити, що характеризують надходження виробничих запасів
1. Придбання виробничих запасів від постачальника	Товарно-транспортна накладна, видаткова накладна	Дата надходження, постачальник, склад, вид операції
2. Придбання виробничих запасів підзвітними особами в порядку закупівлі сільськогосподарчої продукції за готівку	Закупівельний акт	Дата закупки, склад, постачальник (найменування, код)
3. Оприбуткування виробничих запасів від ліквідації основних засобів	Акт про приймання матеріалів	Кількість (за документом, фактично) ціна (облікова) за одиницю, найменування
4. Внутрішнє переміщення (зі складу на склад)	Накладна на внутрішнє переміщення матеріалів	Одиниця виміру (найменування, код)
5. Оприбуткування виробничих запасів в результаті списання мшп	Накладна внутрігосподарського призначення. Акт про приймання матеріалів	Вартість (за обліковими цінами)
6. Оприбуткування лишків, виявлених після проведення інвентаризації	Накладна внутрігосподарського призначення	Вартість (за обліковими цінами)
7. Оприбуткування продукції власного виробництва	Калькуляційна карта	Вартість (з урахуванням націнки)

Від правильної методики обліку виробничих запасів на складі ВАТ «Запоріжсталь» залежить доцільність подальшого їх використання у процесі виробництва. Чітка організація складського господарства є обов'язковою умовою достовірного, своєчасного та повного обліку використання виробничих запасів.

Таблиця 6 – Характеристика і функціональне призначення елементів методу бухгалтерського обліку щодо виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь»

№ з/п	Метод (елемент методу)	Роль в системі управління виробничими запасами
1	Інвентаризація	Визначає фактичну наявність та якісний склад виробничих запасів на певну дату
2	Документування	Забезпечує документальне оформлення операцій наявності та надходження і вибуття виробничих запасів
3	Оцінка	Дозволяє здійснити первісну оцінку виробничих запасів, оцінку при вибутті та оцінку на дату складання фінансової звітності у грошовому вимірнику
4	Рахунки	Є засобом накопичення та узагальнення інформації про наявність та рух виробничих запасів підприємства
5	Подвійний запис	Забезпечує відображення наявності та руху виробничих запасів у системі рахунків бухгалтерського обліку
6	Баланс	Відображає вартість виробничих запасів підприємств на звітну дату
7	Інша фінансова звітність	Систематизує інформацію про наявність господарських операцій із виробничими запасами та оцінку виробничих запасів на дату складання фінансової звітності у грошовому вимірнику за звітний та минулий періоди

На ВАТ «Запоріжсталь» для узагальнення інформації про виробничі запаси призначено рахунок 2000 «Виробничі запаси». В таблиці 7 показано субрахунки із фрагменту робочого плану рахунків 2000 «Виробничі запаси».

Таблиця 7 – Субрахунки із фрагменту робочого плану рахунків 2000 «Виробничі запаси»

№ субрахунку	Назва субрахунку
1	2
20100	Сировина і матеріали:
201101	Основна сировина (залізорудна)
201191	Основна сировина - резерв
201201	Основна сировина (концентрат)
201301	Основна сировина (вапняк)

1	2
201401	Основна сировина (металобрухт)
201411	Основна сировина (металобрухт) безоплатно отримане
201501	Основна сировина (ферроматеріали)
201511	Основна сировина (ферроматеріали) безоплатно отримане
201601	Основна сировина (магнезитовий порошок)
201701	Основна сировина (добавки)
201801	Основні матеріали
201811	Основні матеріали безоплатно отримані
201821	Основні матеріали в підрозділах комбінату
201891	Основні матеріали - резерв
201901	Допоміжні матеріали
201911	Допоміжні матеріали безоплатно отримані
201661	ТМЦ "у виробництві"
20200	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби:
202991	Покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби - резерв
20300	Паливо:
203101	Паливо(кокс)
203201	Паливо (вугілля)
203301	Паливо (вугільний концентрат)
203401	Паливо (ПММ на складі)
203421	Паливо (ПММ в баках автомобілів)
203991	Паливо – резерв
20400	Тара й тарні матеріали:
204991	Тара і тарні матеріали - резерв
20500	Будівельні матеріали:
205551	Матеріали для будівництва, передані підряднику
205991	Матеріали для будівництва - резерв
20600	Матеріали передані в переробку
20700	Запасні частини:
207101	Запасні частини механічної групи (покупні)
207111	Запасні частини механічної групи безоплатно отримані
207121	Запасні частини механічної групи (власного виготовлення)
207201	Запасні частини електричної групи
207211	Запасні частини електричної групи безоплатно отримані
207221	Запасні частини електричної групи (власного виготовлення)
207301	Запасні частини технологічної групи
207311	Запасні частини технологічної групи безоплатно отримані
207991	Запасні частини - резерв
20800	Матеріали сільськогосподарського призначення
20900	Інші матеріали:
209101	Невикористовувані відходи

Облік виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь» наведено в таблиці 8

Таблиця 8 – Облік виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь»

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	2	3	4	5
1	Оприбутковано виробничі запаси, які використовуються у основному виробництві	20140 «основна сировина(металобрухт)»	23100 «витрати на основне виробництво»	15300,00
		20310 «паливо-кокс»		9600,35
2	Оприбутковано виробничі запаси від капітальних ремонтів основних засобів	20712 «запчастини механічної групи»	23120 «витрати на капітальний ремонт»	1480,60
3	Оприбутковано виробничі запаси від допоміжного виробництва	20110 «основна сировина-залізорудна»	23200 «витрати на допоміжне виробництво»	500,90
		20320 «паливо-вугілля»		
4	Оприбутковано ТМЦ після переробки	20190 «допоміжні матеріали»	20600 «матеріали передані в переробку»	1002,00
5	Оприбутковано відходи від допоміжного виробництва	20140 «основне виробництво-металобрухт»	23200 «витрати на допоміжне виробництво»	466,04
6	Переведення виробничих запасів в інвестиційні ТМЦ для подальшої передачі підрядним організаціям для капітального будівництва	20500 «матеріали для будівництва»	20180 «основні матеріали»	980,35
7	Повернення не використаних ТМЦ підрядником	20712 «запчастини механічної групи»	20555 «матеріали для будівництва передані підряднику»	305,00
8	Списання ТМЦ переданих в переробку	20600 «матеріали у переробку»	22110 «МШП на складі»	128,80
9	Списання ТМЦ у основне виробництво	23100 «витрати на основне виробництво»	20200 «покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби»	570,50
10	Списано паливо на поточний ремонт основних засобів	23110 «витрати на поточний ремонт ОЗ»	20340 «паливо (ПММ на складі)»	300,00
11	Списання прокатних валків на витрати майбутніх періодів	39010 «витрати майбутніх періодів по використанню прокатних валків»	22400 «змінне обладнання на складі»	1120,00

Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5
12	Списання реалізованих товарів	90200 «собівартість реалізованих товарів»	28100 «товари на складі»	8600,45
13	Списано ТМЦ на утримання основних засобів (загальновиробничі витрати)	91100 загальновиробничі витрати на утримання ОЗ»	20720 «запчастини електричної групи»	2600,87
14	Списання ліквідних ТМЦ і нестач, виявлених в результаті інвентаризації	94788 «нестачі і втрати від псування цінностей»	20342 «паливо (ПММ в баках автомобілів)»	1460,20
15	Нарахування резерву знецінення ТМЦ	94619 «втрати від знецінення запасів-резерв»	28199 «товари на складі-резерв»	13200,00

Оцінка фінансового стану ВАТ «Запоріжсталь» не може ґрунтуватися на довільному наборі показників, тому для фінансового аналізу пропонуються вихідні показники, які доцільно об'єднати у групи, показані на рисунку 2

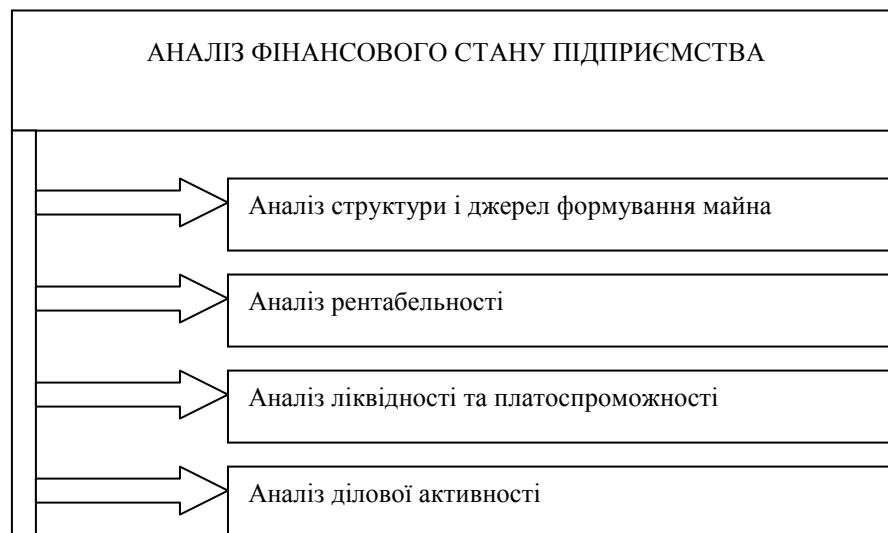

Рисунок 2 - Схема фінансового аналізу підприємства

На підприємстві проведено фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства на основі фінансової звітності за 2012-2014рр. Рентабельність продукції зменшилась в 2013 році порівняно з 2012 роком на 214%, що характеризує не прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності. А вже в 2014 році простежується збільшення

рентабельності продукції, що позитивно впливає на господарську діяльність підприємства.

Аналіз ділової активності ВАТ «Запоріжсталь» показав, що середня кількість оборотів всіх активів підприємства за 2012 рік складає - 16,5; за 2013 рік – 1,11; за 2014 рік – 0,97 оборотів в рік. В 2013 році порівняно з 2012 роком спостерігається збільшення тривалості обороту кредиторської заборгованості на 56 днів, а в 2014 році порівняно з 2013 роком збільшення до 19 днів.

Коефіцієнт оборотності запасів показує швидкість реалізації цих запасів. За нормативом цей показник повинен збільшуватися, але протягом 2012-2013 року він зменшився на 3,74, а в 2014 році на 1,06.

На ВАТ «Запоріжсталь» на кінець 2014 рік спостерігається покращення господарської діяльності порівняно з 2012-2013 роками.

Структура активу балансу на ВАТ «Запоріжсталь» на 2014 рік представлена на рисунку 3

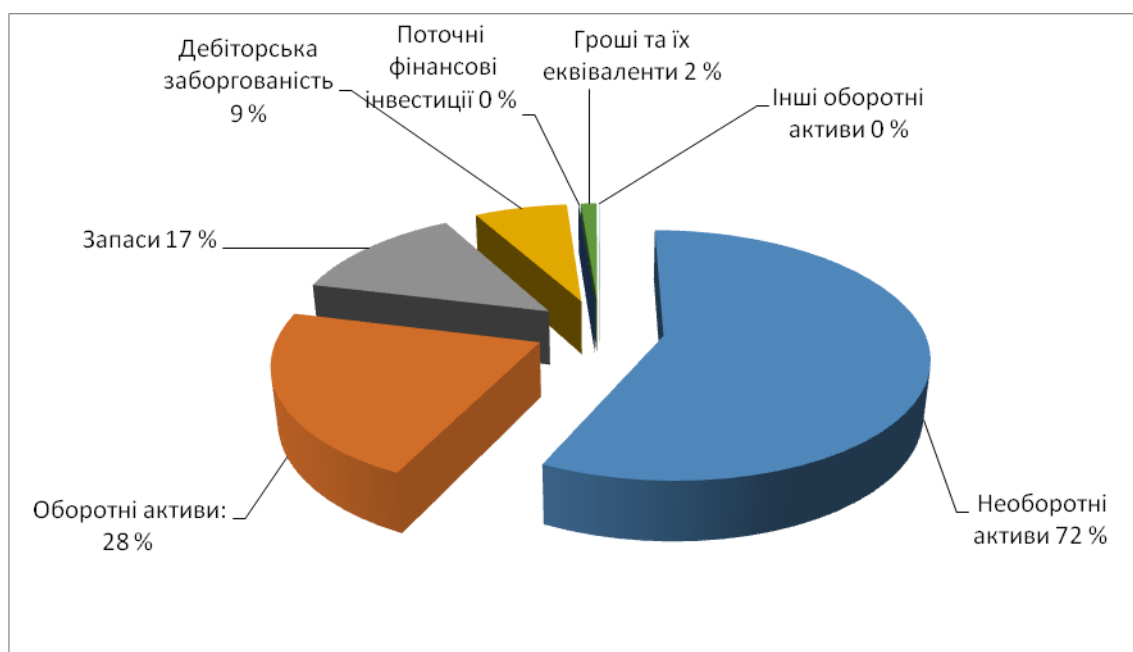

Рисунок 3 – Структура активу Балансу на ВАТ «Запоріжсталь» на 2014 рік

Структура пасиву балансу на ВАТ «Запоріжсталь» на 2014 рік представлена на рисунку 4

Рисунок 4 – Структура пасиву Балансу на ВАТ «Запоріжсталь» на 2014 рік

В третьому розділі «Пропозиції щодо удосконалення обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів» проведено аналіз ефективності використання виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь», та розроблено пропозиції щодо удосконалення обліку виробничих запасів та аналізу ефективності їх використання.

Ефективність використання об'єктів діяльності (виробничих запасів) ВАТ «Запоріжсталь» для задоволення потреб визначається через формування в процесі реалізації показників: собівартості, чистого доходу і валового прибутку.

Валовий прибуток формується величиною коштів, яка залишається підприємству після покриття за рахунок чистого доходу витрат виробничої собівартості:

$$ВП = ЧД - ВС \quad (7)$$

Валовий прибуток є джерелом покриття адміністративних витрат, витрат на збут, витрат на утримання невиробничої сфери підприємства,

збитків від інвестиційної та фінансової діяльності і надзвичайних подій, платежів з податку на прибутку і формування чистого прибутку:

$$ВП - АВ - ВЗ - ВН - ЗФ - ЗІ - ЗН - ЗН - ПП \rightarrow ЧП \quad (8)$$

Виходячи з цього, за кожним об'єктом діяльності підприємства можливо розрахувати відносні величини:

$$\begin{aligned} & 1) \frac{ВПО}{ЧОД} \rightarrow \max ; \quad 2) \frac{ЧОД}{ВПО} \rightarrow \min ; \quad 3) \frac{ВСО}{ЧОД} \rightarrow \min ; \\ & 4) \frac{ЧОД}{ВСО} \rightarrow \max ; \quad 5) \frac{ВПО}{ВСО} \rightarrow \max ; \quad 6) \frac{ВСО}{ВПО} \rightarrow \min , \end{aligned}$$

Суттєво впливають на ефективність використання виробничих запасів такі показники, як тривалість виробничого процесу і виробничого циклу. На мою думку, наявність своєрідних організаційно-технологічних особливостей у діяльності ВАТ «Запоріжсталь» виокремлює його з-поміж інших промислових підприємств. Досліджена специфіка технологічних особливостей виробничих підприємств повинна відобразитись у системі бухгалтерського обліку, що розглядає всі процеси діяльності підприємства, механізм їх впливу на результати діяльності, методи збору, передачі та оброблення даних тощо.

Отже, саме технологічні особливості виробництва визначають питому вагу виробничих запасів у структурі собівартості підприємства. Можна стверджувати, що виробничі запаси на ВАТ «Запоріжсталь» становлять більше 50% у структурі операційних витрат підприємства.

Проблеми оцінки ефективності використання виробничих запасів на підприємствах потребують додаткового дослідження і аналізу.

При оцінці стану виробничих запасів зазвичай використовують вертикальний і горизонтальний аналіз, а також показники їх оборотності. Для виявлення тенденції зміни структури виробничих у загальній вартості запасів мною проведено вирівнювання динамічних рядів з використанням

аналітичного рівняння лінійної регресії, що дало змогу оцінити ефективність їх управління.

Аналіз виробничих запасів включає такі етапи:

1. Розглядаються суми запасів – темпи їх динаміки, питома вага в обсязі оборотних активів.
 2. Вивчається структура виробничих запасів у розрізі їх видів і основних груп.
 3. Вивчається ефективність використання різних видів і основних груп виробничих запасів і їх обсягу в цілому, яка характеризується показниками їх оборотності
 4. Для аналізу виробничих запасів відібрані три підприємства м. Запоріжжя – ВАТ «Запоріжтрансформатор», ВАТ «Запоріжсталь», ВАТ «Мотор Січ».
- Стан виробничих запасів характеризується, насамперед, їх наявністю на певну дату. На досліджуваних підприємствах стан виробничих запасів характеризується даними, наведених в таблиці 9

Таблиця 9 – Динаміка середніх залишків виробничих запасів на досліджуваних підприємствах, 2012-2014 рр., тис. грн.

Акціонерні товариства	Роки			Темп росту, у % До 2012 р.
	2012	2013	2014	
ВАТ «Запоріжтрансформатор»	597,2	379,2	891,1	149,2
ВАТ «Запоріжсталь»	138, 8	210,9	286,7	206,5
ВАТ «Мотор Січ».	687,7	768,6	989,7	143,9

Аналіз свідчить, що за досліджуваний період спостерігається зростання абсолютної величини виробничих запасів на всіх підприємствах. Але за цими даними не можливо зробити висновок, чи має ця тенденція сприятливий для підприємства характер. Щоб зробити висновки, цей аналіз потрібно доповнити аналізом питокої ваги виробничих запасів у вартості оборотних коштів.

Таблиця 10 – Питома вага виробничих запасів у вартості оборотних коштів підприємств, 2012-2014 рр., (на кінець року), %

Акціонерні товариства	Роки	Виробничі запаси, %
ВАТ «Запоріжтрансформатор»	2012	23,6
	2013	12,6
	2014	40,1
ВАТ «Запоріжсталь»	2012	48,9
	2013	55,6
	2014	24,9
ВАТ «Мотор Січ»	2012	69,0
	2013	68,0
	2014	65,5

Аналізуючи зміни структури розміщення оборотних коштів, можна зробити висновок, що за досліджуваний період частка виробничих запасів зменшилась на ВАТ «Запоріжсталь» з 48,9 до 29,9%, на ВАТ «Мотор Січ» з 69,0 до 65,5%, на ВАТ «Запоріжтрансформатор» зросла на 16,5%.

При оцінці стану виробничих запасів використано горизонтальний і вертикальний аналіз, а також показники їх оборотності. Для виявлення тенденції зміни структури запасів у загальній вартості оборотних коштів підприємств, які досліджувались, проведено вирівнювання динамічних рядів з використанням аналітичного рівняння лінійної регресії, що дало змогу оцінити ефективність їх управління та використанням.

Важливим і неоднозначним питанням вітчизняної науки та практики є документальне оформлення операцій із руху виробничих запасів підприємств, що обумовлюється недостатнім урахуванням їх галузевих технологічних особливостей. У зв'язку з чим виникає необхідність удосконалення форм первинних щодо документального оформлення руху виробничих запасів підприємств.

За результатами дослідження вдосконалено лімітно-забірні картки (приклад однієї з карток представлено на рисунку 5) для різних груп виробничих запасів ВАТ «Запоріжсталь» та розроблено і запропоновано для використання: Акт передачі металобрухту (рисунок б) та Акт приймання відходів.

Враховуючи галузеву специфіку ВАТ «Запоріжсталь» з урахуванням класифікаційних ознак виробничих запасів, запропоновано д впровадження форми лімітно-забірних карток для кожної групи виробничих запасів.

Систематизована у первинних документах облікова інформація узагальнюється в зведених документах, які також вимагають удосконалення із врахуванням галузевої специфіки діяльності ВАТ «Запоріжсталь». Для ВАТ «Запоріжсталь» запропоновано для використання Звіт про рух матеріалів по складу. Для оперативного управління господарською діяльністю підприємства та контролю за рухом їх виробничих запасів запропоновано до використання Відомість аналітичного обліку виробничих запасів. Раціональне управління виробничими запасами потребує своєчасного оперативного обліку за їх надходженням, використанням та залишками. Враховуючи зазначене та галузеву специфіку діяльності ВАТ «Запоріжсталь», запропоновано для використання Виробничий звіт ВАТ «Запоріжсталь»

АКТ № 112

Акт передачі металобрухту

Найменування виробничих запасів	Одиниця виміру	Номер субрахунку	Номенклатурний номер	Ціна	Відпущено				Дебет субрахунку
					Належить відпуску		Фактичний відпуск		
					К-сть	Сума	К-сть	Сума	
1	2	3	4	5	3	4	5	6	7
Брухт сталевий габаритний	3	201104	101104	568,00	1,2	681,6	1,2	681,6	23
Брухт пакетований	3	201101	101101	876,00	1,5	1314,0	1,5	1314,0	23
Обріз	3	201102	101102	982,00	0,9	883,8	0,9	883,8	23
	3	201103	101103	990,00	0,6	594	0,6	594	23
Разом					-	3472,8	-	3472,8	-

Здав завідуючий складом
 Вовна П.Д
 підпис
 Технолог Приходко Л.М.
 Оператор Меланко І.Ф.
 Підпис

Прийняв майстер цеху
 Волощук М.С.
 підпис
 Технолог Приходко Л.М.
 Оператор Меланко І.Ф.
 підпис

Рисунок 6 – Акт передачі металобрухту

Лімітно-забірна карта

першої групи виробничих запасів № 321

Комірнику Каптії А.М. відпустити вказану в ліміті кількість матеріалів

Через кого нач. цеха №1 Юшко Л.Н

Кількість план 25 шт. факт 25 шт.

Замовлення № 46

Код матеріалу	201204	201205	201203	201202	201305	201105	Розписка особи, яка одержала або видала матеріал
Назви матеріалів	Руда	Кокс	Магnezитний порошок	Аглмерат	Концентрат	Ферроарганець	
1	2	3	4	5	6	7	8
Норма на одиницю	1,420	5,708	2,317	1,101	0,05	1	
Одиниці виміру	т	т	т	т	т	шт	
Норма на весь випуск	35,5	142,7	57,93	27,53	1,25	25	
Дата відпуску	Кількість відпущених матеріалів						
03.05.14	0.6	28.4	7.83	1.3	0.3	2	Каптії
06.05.14	3.2	19.9	3.4	2.53		3	Каптії
07.05.14	1.2	20.1	5.6	3.0		-	Каптії
13.05.14	1.9	12.7	2.7	1.8	0.25	2	Каптії
15.05.14	2.4	16.0	4.5	2.4	0.2	2	Каптії
16.05.14	1.6	5.4	8.3	3.6	0.5	2	Каптії
20.05.14	2.5	3.8	4.2	2.1		3	Каптії
21.05.14	4.5	14.2	6.4	3.2		2	Каптії
24.05.14	6.3	7.6	8.2	1.5		2	Каптії
29.05.14	3.4	8.2	3.2	4.2		1	Каптії
31.05.14	8.5	6.4	3.6	1.9		6	Каптії
Повернуто на склад			-	-		-	
Всього відпущене	35.5	142.7	51.9	27.53	1.25	25	
Розхід на випуск	35.5	142.7	51.9	27.53	1.25	25	
Незавершене виробництво			-	-		-	

Відпустив Каптії А.М.
підпис

Прийняв Юшко Л.Н.
підпис

Рисунок 5 – Лімітно-забірна картка першої групи виробничих запасів

Під час аналізу ефективності використання виробничих запасів потрібно спрямувати дії на економне і раціональне їх використання, а саме:

1. Планування матеріально-технічного постачання.
2. Встановлення зв'язків з постачальниками матеріальних ресурсів.
3. Встановлення системи вчасного інформування відділу постачання про зміну ціни і якості матеріалів за умови постачання.
4. Визначення відповідності виробничих запасів потребам підприємства.
5. Розрахунок необхідної величини матеріалів, сировини та напівфабрикатів для безперервного процесу виробництва.
6. Організація забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами.
7. Розрахунок величини мінімального і страхового запасу.
8. Виконання графіка подання матеріалів і сировини у виробництво.
9. Налагодження системи, яка дасть змогу ефективної заміни матеріалів у разі їх відсутності або невчасному надходженні матеріалів.
10. Виявлення матеріалів, що не використовуються і своєчасна їх реалізація.
11. Пошук шляхів для зменшення відходів у виробництві.
12. Організація умов для мінімізації втрат за умови зберігання складських виробничих запасів.
13. З'ясування випадків затоварювання.
14. Використання нових прогресивних технологій у виробництві.

Для того, щоб визначити потребу в поставках виробничих запасів, потрібно обрахувати потребу на програму планового періоду, запас матеріалів на кінець планового періоду необхідних для безперебійної роботи в майбутньому та отримання очікуваного залишку на початок. За наявності великої номенклатури матеріалів план поставок аналізують за основними, дефіцитними і лімітуючими видами виробничих запасів.

Вчені економісти поділяють виробничі запаси на резервні (страхові), що використовують у разі перерв у плані постачання, які особливо необхідні

за сезонного характеру поставок, та запаси, необхідні на програму, які перевіряються за всією номенклатурою відповідно до потреби на виробничу програму. Також розрізняють мінімальну та максимальну норму запасу. Співвідношення норм цих запасів виглядає таким чином:

$$Z_{\max} = T_z + R_z \quad (9)$$

де Z_{\max} – максимальний запас;

T_z – поточний запас;

R_z – резервний запас.

Для економії витрат на виробництво потрібно: знижувати матеріаломісткість одиниці продукції за рахунок більш економних видів продукції; застосувати безвідходні технології; повністю використовувати сировинні ресурси з упровадженням науково обґрунтованих норм витрат на одиницю продукції; зменшувати втрати матеріальних ресурсів у виробничому процесі; ліквідувати втрати у випадку зберігання; посилювати контроль за зберіганням матеріальних ресурсів, зменшувати кількість відходів.

Під час аналізування запасів обов'язково потрібно здійснити розрахунок потреби у матеріалах [30]. Мною запропоновано формула, за якою можна визначити загальну потребу підприємства у певному виді матеріалу:

$$P_z = P_n + P_e + P_p + P_{zv} - Z_o \quad (10)$$

де P_z – загальна потреба;

P_n – потреба на виробництво продукції;

P_e – потреба на експериментально-дослідні роботи;

P_p – потреба на ремонт;

P_{zv} – потреба на утворення нормативних залишків на кінець аналізованого періоду;

Z_o – запас на початок аналізованого періоду.

ВИСНОВКИ

В ході написання магістерської роботи була досягнена мета, а саме розроблені пропозиції щодо удосконалення обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів на ПАТ «Запоріжсталь».

1. Розглянуто теоретичні аспекти обліку надходження та вибуття запасів на підприємствах. Порядок оцінки і обліку виробничих запасів регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Відповідно до П(С)БО 9 Запаси - активи, які утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою .

2. Облік запасів ведеться на рахунках другого класу Плану рахунків. Для організації синтетичного обліку наявності і руху виробничих запасів використовується рахунок 20 «Виробничі запаси» за субрахунками. Виробничі запаси складаються із матеріалів, аварійного запасу матеріалів, запасних частин, палива, тари тощо.

По дебету рахунка 20 «Виробничі запаси» та його субрахунків відображають надходження відповідних запасів на підприємство та збільшення їх вартості в результаті дооцінки, по кредиту — витрати на виробництво, відпуск в переробку, на сторону, а також зменшення вартості запасів внаслідок уцінки.

За допомогою синтетичного обліку неможливо контролювати наявність та рух кожного виду товарно – виробничих запасів. Для отримання деталізованої інформації, необхідної для управління запасами за їх окремими видами та процесами, організовується аналітичний облік. Деталізація аналітичного обліку виробничих запасів обумовлена наявністю для їх зберігання, значною їх номенклатурою, складною організаційною та виробничою структурою підприємства.

Розглянуто методи оцінки запасів, наведено типову кореспонденцію рахунків бухгалтерського обліку операцій по надходженню та вибуттю запасів. Розглянуто як проводиться переоцінка запасів.

Виробничі запаси відіграють особливу роль в не лише як матеріальна основа діяльності, їхнє раціональне і економічне використання - одна з основних умов ефективної діяльності підприємства.

Розглянуто значення та необхідність проведення аналізу ефективності виробничих запасів, тому як, успішна робота підприємства залежить від ряду необхідних умов, найважливішою серед яких є наявність необхідного обсягу виробничих запасів товарно-матеріальних цінностей. В умовах конкурентного середовища ефективність виробництва є основним чинником, що дозволяє підприємству посідати провідні позиції у своїй ніші ринку. Раціональна структура, ефективне використання і підвищення ефективності використання виробничих запасів є запорукою забезпечення безперервності виробничого процесу, а отже, й одним з факторів рентабельного виробництва. Результати аналізу виробничих запасів є важливим фактором конкурентної боротьби між товаровиробниками, тому дослідження стану та ефективності використання виробничих запасів є актуальним.

Таким чином, було розглянуто історію створення та загальну характеристику ВАТ «Запоріжсталь».

Бухгалтерський облік запасів на підприємстві ведеться Головною бухгалтерією на чолі з головним бухгалтером відповідно вимогам чинного законодавства та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. На ВАТ «Запоріжсталь» для узагальнення інформації про наявність і рух належних йому запасів сировини і матеріалів, паливно-мастильних матеріалів, будівельних матеріалів, тари, запасних частин призначено рахунок 2000 «Виробничі запаси».

Облік виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь» становить дуже трудомісткий процес, це пояснюється не лише наявністю великої кількості і різноманітністю запасів, а й з оформленням великої кількості первинних

документів на різних стадіях руху запасів. Досліджено як і ким складаються первинні документи, як проводиться поставка, прийняття та відпуск виробничих запасів, які документи та реквізити характеризують надходження виробничих запасів.

В процесі виконання магістерської роботи розглянуто облік надходження запасів на підприємство. Згідно облікової політики на ВАТ «Запоріжсталь» оцінка запасів при відпуску у виробництво, продажу та іншому вибутті використовується метод середньозваженої собівартості та метод ідентифікованої вартості. При використанні середньозваженого методу вартість одиниці запасів визначається, як середньозважена від вартості аналогічних взаємозамінних запасів на початок періоду і вартості придбання або виробництва цих запасів протягом періоду. Метод ідентифікованої вартості передбачає списання запасів за реальною вартістю кожної одиниці, визначеної згідно даному пункту Облікової політики.

Наведено робочий план рахунків та бухгалтерські проводки з обліку виробничих запасів на ВАТ «Запоріжсталь».

3. На підприємстві проведено фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства на основі фінансової звітності за 2012-2014рр. Рентабельність продукції зменшилась в 2013 році порівняно з 2012 роком на 214%, що характеризує не прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності. А вже в 2014 році простежується збільшення рентабельності продукції, що позитивно впливає на господарську діяльність підприємства.

Аналіз платоспроможності ВАТ «Запоріжсталь» показав, що власний капітал у всій сумі валюти балансу склав на 2012 рік – 53%, на 2013 рік – 47%, на 2014 рік – 43%, отже підприємство не має можливості виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних обігових коштів.

Коефіцієнт фінансування протягом досліджуваного періоду коливався. Значення цього показника було в межах нормативного значення в 2012 – 0,90. Однак в 2013-2014 роках ситуація погіршилась, відповідно значення

цього показника на 2013 рік – 11,15, на 2014 рік – 1,31, що говорить про фінансову залежність підприємства від позикових джерел.

Аналіз ділової активності ВАТ «Запоріжсталь» показав, що середня кількість оборотів всіх активів підприємства за 2012 рік складає - 16,5; за 2013 рік – 1,11; за 2014 рік – 0,97 оборотів в рік. В 2013 році порівняно з 2012 роком спостерігається збільшення тривалості обороту кредиторської заборгованості на 56 днів, а в 2014 році порівняно з 2013 роком збільшення до 19 днів.

Коефіцієнт оборотності запасів показує швидкість реалізації цих запасів. За нормативом цей показник повинен збільшуватися, але протягом 2012-2013 року він зменшився на 3,74, а в 2014 році на 1,06.

В цілому На ВАТ «Запоріжсталь» на кінець 2014 рік спостерігається покращення господарської діяльності порівняно з 2012-2013 роками.

4. Було проведено аналіз ефективності використання виробничих запасів ВАТ «Запоріжсталь» та відпуску матеріалів зі складу підприємства і з'ясовано, чи лімітуються витрати виробничих запасів, по яких нормах розраховується потреба в матеріалах, паливі, запасних частинах та інших запасах. В умовах застосування нормативного методу обліку витрат на виробництво і калькуляції собівартості продукції потреба в матеріалах обчислена після того, що діє в даному місяці нормам. Такий аналіз проведено на підставі даних про випуск і норм витрати матеріалів, що діють, а також з урахуванням залишку їх в цеху на початок місяця.

При оцінці стану виробничих запасів використано горизонтальний і вертикальний аналіз, а також показники їх оборотності. Для виявлення тенденції зміни структури запасів у загальній вартості оборотних коштів підприємств, які досліджувались, проведено вирівнювання динамічних рядів з використанням аналітичного рівняння лінійної регресії, що дало змогу оцінити ефективність їх управління та використанням.

5. Запропоновано шляхи щодо вдосконалення обліку та аналізу виробничих запасів на підприємстві ВАТ «Запоріжсталь». Удосконалено

документальне оформлення операцій із руху виробничих запасів підприємств. За результатами дослідження вдосконалено лімітно-забірні картки для різних груп виробничих запасів ВАТ «Запоріжсталь» та запропоновано до впровадження: Акт передачі металобрухту та Акт приймання відходів. Систематизована у первинних документах облікова інформація узагальнюється в зведених документах, які також вимагають удосконалення із врахуванням галузевої специфіки діяльності ВАТ «Запоріжсталь». Для ВАТ «Запоріжсталь» запропоновано для використання Звіт про рух матеріалів по складу. Для оперативного управління господарською діяльністю підприємства та контролю за рухом їх виробничих запасів запропоновано до використання Відомість аналітичного обліку виробничих запасів. Раціональне управління виробничими запасами потребує своєчасного оперативного обліку за їх надходженням, використанням та залишками. Враховуючи зазначене та галузеву специфіку діяльності ВАТ «Запоріжсталь», запропоновано для використання Виробничий звіт ВАТ «Запоріжсталь»

У ході аналізу ефективності використання виробничих запасів, запропоновано розробити систему управління, яка необхідна для економії витрат на виробництво продукції. Пропозиціями щодо вдосконалення аналізу ефективності використання виробничих запасів є: розрахунок потреби в виробничих запасах; аналіз інтенсивності використання виробничих запасів і ефективності виробництва продукції, для того щоб досягнути високого рівня виробництва та не допустити його спаду.

Впровадження пропозицій, викладених вище, сприятиме розробці нових методів управління виробничими запасами, їх аналізу, які зменшуватимуть вартість утримання запасів, що допоможе підприємству залучити більше інвестицій та залишатись конкурентоспроможними у ринкових умовах.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ З ТЕМОЮ
МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ**

1. Лукашенко О.В., Гамова О. В. Облік та аналіз ефективного використання виробничих запасів на металургійному підприємстві ВАТ «Запоріжсталь».
2. Лукашенко О.В., Гамова О. В. Ефективність використання виробничих запасів на металургійному підприємстві // XXXII Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний розвиток». Тези доповідей (м. Чернівці, 18-19 січня 2016 року).